

1.2 Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja: Srednjeveška Ljubljana

Sonja Bregar Mazzini, Lorieta Pečoler

Načrt učnega sklopa

Tema in vsebina iz učnega načrta ¹	<ul style="list-style-type: none"> • Izbirna širša tema: Človek razmišlja, ustvarja in gradi • Vsebina: Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovino
Učni sklop iz učnega načrta	Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja/Srednjeveška Ljubljana
Standardi znanja iz učnega načrta ²	<p>Vsebinski standardi znanja so, da učenec/učenka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opiše primere človeških bivališč in naselij v posameznih zgodovinskih obdobjih, • <i>primerja in pojasni podobnosti in razlike v bivališčih in naseljih nekoč in danes,</i> • <i>navede vrste gradbenega materiala ter sklepa o namembnosti bivališč.</i> <p>Procesno-proceduralni standardi so, da učenec/učenka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvije spretnosti časovne in prostorske predstavljenosti, • razvije spretnost zbiranja in izbiranja informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature v različnih medijih, • <i>razvije zmožnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij in dokazov iz različnih zgodovinskih virov in literature,</i> • <i>razvije spretnost iskanja zgodovinskih virov in literature z IT,</i> • <i>razvije zmožnost kritične presoje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov z uporabo večperspektivnih zgodovinskih virov in literature,</i> • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev, • <i>razvije sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja ter svoje poglede na zgodovino,</i> • <i>razvije dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razume, zakaj se pojavijo,</i> • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT), • navede in pojasni značilnosti slovenskih državnih simbolov, • <i>pojasni značilnosti simbolov Evropske unije,</i> • oceni pomen ohranjanja in varovanja slovenske, evropske in svetovne kulturne dediščine ter okolja,

¹ Učni načrt, str. 8.

² Prav tam, str. 28, 39.

	<ul style="list-style-type: none"> navede in pojasni značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, na primerih pojasni pomen delovanja evropskih ustanov, ki se ukvarjajo z varovanjem človekovih pravic, na primeru napiše načrt ukrepanja v okviru evropskih ustanov v primeru kršenja človekovih pravic.
Operativni procesni cilji učnega sklopa (vključujejo vsebine, spretnosti, zmožnosti, miselne procese)	<p>Učenec/učenka:</p> <ul style="list-style-type: none"> prek terenskega dela našteje in opiše značilnosti srednjeveške Ljubljane, primerja značilnosti srednjeveške arhitekture z današnjo, sklepa o vzrokih za spremembe o načinu gradnje, opazuje in zapisuje, analizira pisne in slikovne zgodovinske vire, ugotovitve terenskega dela predstavi z izdelkom po lastni izbiri. presoja pomen ohranjanja starih mestnih jeder kot krajevne in nacionalne kulturne dediščine, kaže pozitiven odnos do kulturne dediščine na primeru ohranjene kulturne dediščine srednjeveške Ljubljane.
Gljučni koncepti	<p>A Temeljni zgodovinski koncepti: srednjeveško mesto;</p> <p>B koncepti za globlje razumevanje: spremembe in kontinuiteta (kako se je do danes spremenila vloga srednjeveške Ljubljane), podobnosti in razlike (s pomočjo zgodovinskih virov ugotavlja podobnosti in razlike stavb v srednjeveškem delu Ljubljane);</p> <p>C koncepti, ki izhajajo iz narave zgodovinske vede: kronologija, dokazi iz zgodovinskih virov, interpretacija.</p>
Medpredmetne povezave	<ul style="list-style-type: none"> <i>TIT</i>: maketa srednjeveškega mesta ali mestne hiše.
Kroskurikularne teme	<ul style="list-style-type: none"> <i>Informatika</i>: Iskanje podatkov o srednjeveški Ljubljani na spletnih straneh. <i>Kulturna vzgoja</i>: Povezava s kulturnim (izpeljava terenskega dela) in tehničkim dnevom (izdelava makete).
Učna diferenciacija in individualizacija glede na učne stile (A, V, K)	<p>Nadarjeni učenci imajo na delovnih listih zahtevnejše metode terenskega dela, ki vključujejo tudi metodo postavljanja hipotez in domnevanja, sklepanja in oblikovanja ugotovitev.</p> <p>Učenci z učnimi težavami imajo naloge, ki vključujejo le metodo opazovanja.</p> <p>Diferenciacijo lahko vključimo tudi pri predstavitvi končnega izdelka.</p>
Didaktični pristopi	<ul style="list-style-type: none"> Učnocijni in procesnorazvojni, aktivne učne oblike: sodelovalno učenje, aktivne učne metode: delo z viri, metode zgodovinskega terenskega dela, zgodovinsko terensko delo, študija primera, diferenciacija in individualizacija pouka, uporaba novih tehnologij (splet).

<p>Potek učnega procesa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Priprava učencev v razredu (navodila za delo, razdelitev v skupine, pregled delovnih listov), • vodenje učencev pri iskanju ustreznih podatkov z navedene spletne strani, • delo na terenu, • po terenskem delu: pregled delovnih listov, povzemanje ugotovitev, dopolnjevanje nalog, izdelava načrta za končni izdelek, • doma: priprava končnega izdelka, • v šoli: predstavitev izdelka.
<p>Naloge, navodila, vprašanja za zgodovinsko terensko delo (primeri delovnih listov)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Delovni list 1: Priprava na raziskovanje srednjeveške Ljubljane • Delovni list 2: Raziskujemo srednjeveško Ljubljano
<p>Kriteriji za preverjanje in/ali ocenjevanje znanja v okviru zgodovinskega terenskega dela</p>	<p>Ocenjevanje (kriteriji so predstavljeni v zadnjem poglavju): Ocena bo sestavljena iz točkovanja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. delovnih listov (možnih 6 točk) 2. terenskega dela (možnih 9 točk) 3. izdelka (možnih 21 točk) 4. predstavitve izdelka (6 točk)
<p>Viri in literatura</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Grafenauer, N. (1992). Stara Ljubljana. Ljubljana: Mik Trade & Niko Grafenauer.</i> 2. <i>Kuhar, Š., Potokar, R., (2008). Arhitekturni sprehodi in ogledi: Gremo v mesto Ljubljana. Ljubljana: Ustanova fundacija Piranesi.</i> 3. <i>Melik, J., Jeraj, M. (2005). Spoznajmo Ljubljano: Vodnik po mestu za otroke (male in velike). Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.</i> 4. <i>Žvanut, M. (2008). Ljubljana: ilustrirana zgodovina. Ljubljana: Viharnik.</i>

Načrt aktivnosti, ki so vezane na organizacijo pouka

<p>AKTIVNOSTI UČITELJA</p>	<p>AKTIVNOSTI UČENCEV</p>
<p>Pred odhodom, v razredu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pripravi navodila in kriterije ocenjevanja za učence in seznanj učence z njimi. • Oblikuje skupine učencev. • Seznanj jih s kriteriji ocenjevanja. • Poveže se z računalnikarjem. • Dela z učenci v računalniški učilnici (pomoč pri iskanju gradiva) in v razredu. • Pripravi delovne liste z aktivnostmi za učence in zemljevid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poslušajo in preberejo navodila ter kriterije ocenjevanja. • Iščejo zahtevane podatke na spletni strani, rešujejo naloge na delovnem listu.

AKTIVNOSTI UČITELJA

Na terenu:

- Opazuje delo učencev.
- Pomaga in usmerja učence pri delu.

Po terenskem delu:

- Vodi poročanje skupin.
- Pomaga pri povzemanju snovi.
- Po potrebi daje dodatna navodila oziroma pojasnila.
- Svetuje učencem glede končnega izdelka.
- Oceni končni izdelek in njegovo predstavitev ter seznanja učence z ocenami.

AKTIVNOSTI UČENCEV

- Sledijo navodilom na delovnem listu, opazujejo, rešujejo naloge, si medsebojno pomagajo.
- Poročajo o svojih ugotovitvah, dopolnjujejo odgovore.
- Izdelajo načrt za predstavitev končnega izdelka in ga predstavijo sošolcem v razredu.

Priloge

Delovni listi za izvedbo zgodovinskega terenskega dela v okolici šole za šesti razred za izbrani učni sklop Pregled gradnje človeških bivališč skozi zgodovinska obdobja: Srednjeveška Ljubljana.

Delovni list 1

Priprava na raziskovanje srednjeveške Ljubljane

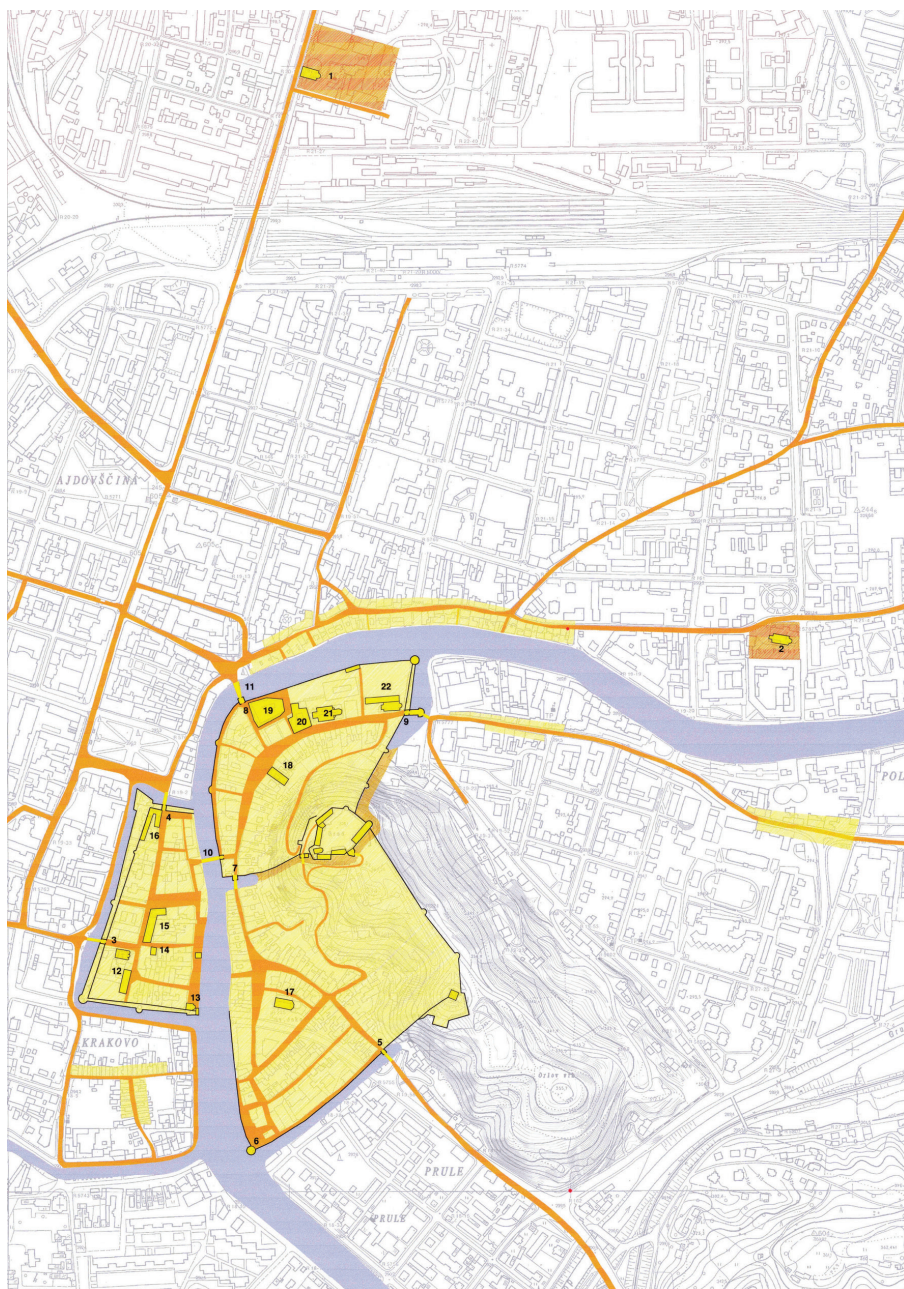
Člani skupine:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Ključno vprašanje: Kaj nam povedo različni viri o nastanku srednjeveške Ljubljane?

Naloge

1. Pojdite na spletno stran <http://www.arhitekturnivodnik.org/?object=151&mode=4&pic=0&pl=413&o=0&a=0> in poiščite ter izpišite podatke o Ljubljani iz časa srednjega veka:
  - Čas nastanka (stoletje): _____
  - Koliko let je minilo od prve omembe mesta? _____
  - S katerima imenoma je bila Ljubljana poimenovana v srednjem veku, preden se je uveljavilo današnje ime? _____
in _____
2. Oglejte si zemljevid srednjeveške naselbine in rešite naloge.
  - Lega mestne naselbine: _____
  - Opremite zemljevid s spodaj zahtevanimi podatki in izdelajte legendo.
    - Z **rdečo** barvo prevlecite obzidje, ki je obdajalo srednjeveško Ljubljano.
    - Z **modro** barvo obkrožite vsa mestna vrata, ki so vodila v mesto.
    - S **poljubnimi tremi barvami** pobarvajte vse tri dele mesta, iz katerih je nastalo srednjeveško mesto: Novi trg, Stari trg in Mestni trg.

Legenda k tlorisu:

1. Cerkev sv. Krištofa	9. Samostanska vrata	16. Vicedomova hiša »Fištamija«
2. Farna cerkev sv. Petra	10. Zgornji most	17. Cerkev sv. Jakoba
3. Nemška vrata	11. Spodnji - stari most	18. Mestna hiša »Rotovž«
4. Vicedomska »Fištamska« vrata	12. Križniška komenda (redovniki nemškega viteškega reda) s cerkvijo	19. Zavetišče »Špital« s cerkvijo sv. Elizabete
5. Pisana vrata	13. Cerkev sv. Fridolina in Klemena	20. Rezidenca ljubljanskega škofa
6. Vodni stolp z vrati	14. Ettendorferjeva hiša	21. Cerkev sv. Nikolaja
7. Starotrška vrata	15. Deželna hiša »Lontovž«	22. Frančiškanski samostan s cerkvijo Matere božje v nebo vzete
8. Špitalska vrata		

Legenda:

Slika 4: Zemljevid – tloris Ljubljane iz sredine 16. stoletja. (Vir: Mestni muzej Ljubljana.)

Delovni list 2

Raziskujemo srednjeveško Ljubljano

Člani skupine:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Ključno vprašanje: V kolikšni meri je srednjeveška Ljubljana ohranila svoj srednjeveški videz?

Srednjeveška Ljubljana je štela 4000–5000 prebivalcev. Mesto je bilo majhno, ulice so bile tesne.

Srednjeveške hiše se v Ljubljani niso ohranile. Kakšnega videza so bile, pa si lahko predstavljamo, če se sprehodimo po Gornjem trgu, saj so hiše tu delno ohranile srednjeveško podobo.

Naloge

1. Gornji trg označi na priloženem zemljevidu na str. 11.
2. Oglej si trg in ga opiši: koliko je prostora, pod čem se nahaja, čemu je bil namenjen itd.

3. Oglej si eno izmed hiš na Gornjem trgu in jo opiši.

- Opis hiše številka: _____

- Število nadstropij: _____

- Gradbeni material (razmisli, iz kakšnega materiala so bile grajene hiše):

- Velikost oken: _____
- Oblika strehe: _____
- Zakaj so bile hiše grajene skupaj? _____

4. Oglej si ulico. Razmisli in zapiši, kakšna je bila podlaga srednjeveških ulic.

- Oцени, kdaj so ulice začeli tlakovati (obdobje/stoletje): _____
- Razlog: _____

- Izmeri širino ulice: _____
- Razmisli, za kaj so bile tako široke ulice primerne:

---

5. Iz Gornjega trga se preko Starega trga podaj do hiše Pod Trančo (Stari trg 2). S pomočjo zemljevida določi, katera dva trga se tukaj stikata.

- a) _____
- b) _____

Na tem mestu se je do leta 1484 nahajala prva mestna hiša – Komun, nato so bili tu vse do XVIII. stoletja zapori, ki so se imenovali Tranča.

Pod Trančo pri Ljubljani je visela **potapljavka**. S pomočjo vira preberi, čemu je bila namenjena!

PEKI

*V stari Ljubljani so živeli peki,
ki so jih staro ljubljanski meščani
pogosto namakali v reki.
Ker so bili to zmerom eni in isti,
So bili med vsemi peki najbolj čisti.
V stari Ljubljani so morali peki
peči tak kruh, ki hrusta
in je po meri za vsaka usta /.../.*

Niko Grafenauer (Vir: <https://slogtpmojemestofeb2012.pbworks.com/w/page/50749337/Stran%20z%20vpra%C5%A1anjem%20P4,%20kjer%20objavite%20svoje%20odgovore>; dostop: 3. 6. 2013)

Potapljavka je bila namenjena za: _____

Kakšnega videza misliš, da je bila potapljavka? Nariši jo.

6. Odkrivanje srednjeveške Ljubljane nadaljuj na Mestnem trgu. Označi ga na zemljevidu na str. 11.

- To je bil najpomembnejši trg v mestu, saj se je tu od druge polovice 15. stoletja dalje nahajala _____
- Oglej si to hišo in opiši, kako je arhitekturno izražena njena pomembnost.

---

7. Odkrivanje srednjeveške Ljubljane se bo zaključilo na Krekovem trgu (Lutkovno gledališče). Označi ga na zemljevidu na str. 11.

Tu so vidni ostanki stolpa, ki so bili sestavni del obzidja. To je vidno na hiši Krekov trg 4.

Slika 5: Slika prikazuje izkopavanja obrambnih naprav na današnjem Vodnikovem trgu, v ospredju pa so vidni ostanki mestnega obzidja, ki se je nadaljevalo na današnji Krekov trg, kjer lahko pri hišni številki 4 vidite ohranjene ostanke obzidja, samo obzidje pa je potekalo naprej do območja današnje vzpenjače. (Vir: Mestni muzej Ljubljana, fotografija M. Lukić.)

- Opiši srednjeveški stolp.

---

8. Tvoje odkrivanje srednjeveške Ljubljane je zaključeno. Skupaj s sošolci v skupini strni misli in zapiši utemeljitev, kako/do kakšne mere je Ljubljana ohranila svojo srednjeveško podobo.

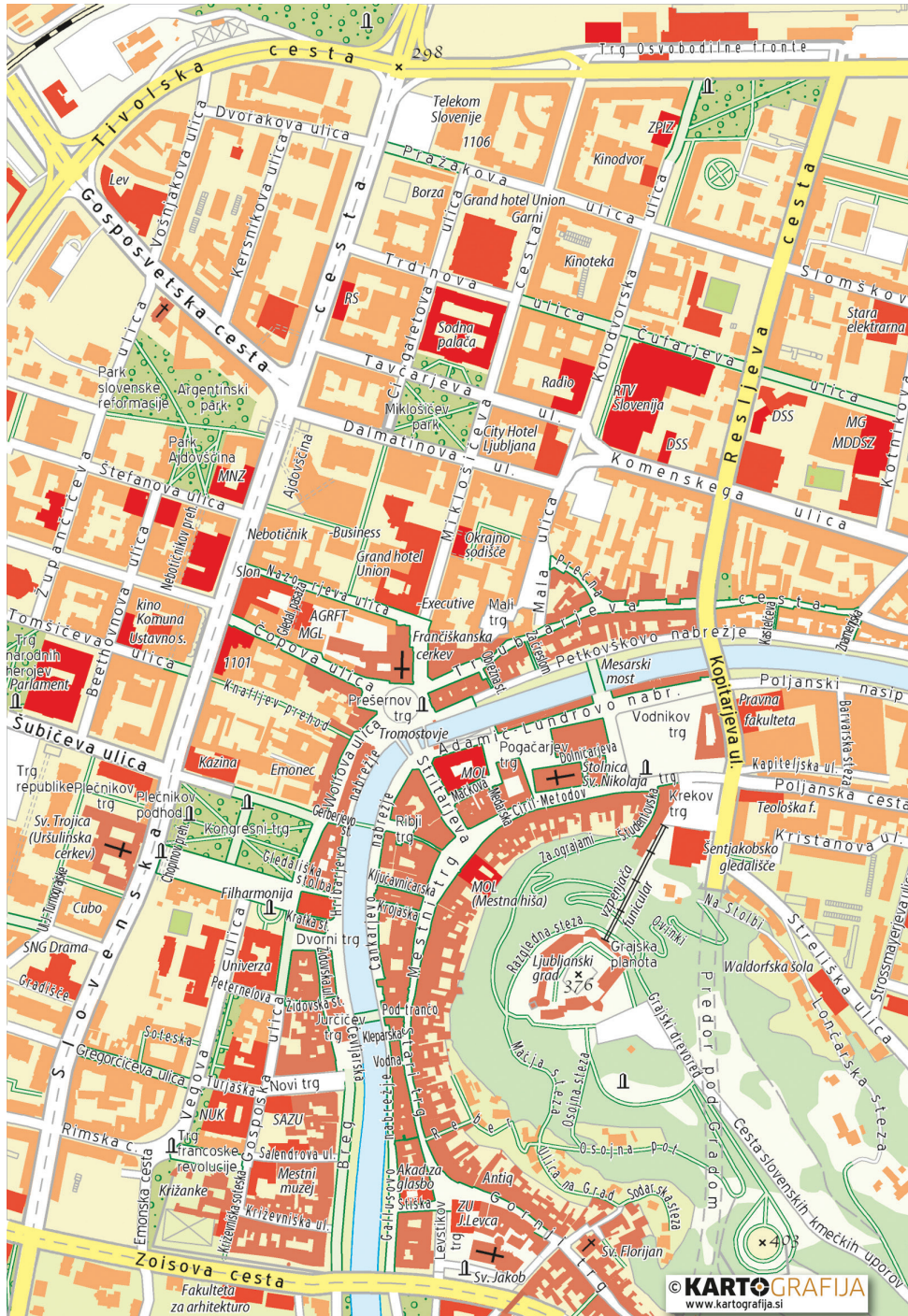

Na zemljevidu označi trge, na katerih si odkrival srednjeveško Ljubljano.

Slika 6: Zemljevid Ljubljane. (Vir: Kartografija d. o. o.)

Domače delo

Predstavimo srednjeveško Ljubljano

Skupaj s sošolci v skupini pripravi kratko predstavitev o srednjeveški Ljubljani. Poročanje je lahko v poljubni obliki (plakat, PowerPoint, poročilo, turistična zgibanka itd.).

Naredite načrt za izdelek in določite, kako si boste razdelili delo. Nalogo boste ustno predstavili vsi člani skupine.

Srednjeveško Ljubljano bomo predstavili z naslednjim izdelkom:

Razdelitev nalog med člani skupine

Član skupine

Naloga

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

TIT/tehniški dan

Izdelajmo maketo mestne hiše

Ključno vprašanje: Predstavitev značilnosti srednjeveške ljubljanske meščanske hiše.

Pri TIT boste na tehniškem dnevu/v okviru rednih ur izdelali makete srednjeveške ljubljanske mestne hiše.

Narišite skico in načrt za izdelavo meščanske hiše, ki jo boste izdelali iz lesa/papirja. Na koncu jo še primerno pobarvajte in okrasite.
